

Cantatevesper over cantate BWV 22 'Jesus nam zu sich die Zwölfe', gehouden op 25 februari 2024 in de Hooglandse Kerk. Voorganger: ds. Margreet Klokke

Inleiding op de schriftlezing en de cantate

De cantate die straks zal klinken is voor het eerst uitgevoerd op 17 februari 1723. Bach componeerde hem naar aanleiding van zijn sollicitatie als cantor bij de Thomaskirche in Leipzig.

Als je solliciteert moet je in korte tijd laten zien wie je bent en wat je kunt. Dat merk je ook aan cantate 22. Bach trekt er van alles in uit de kast. Zo begint de cantate niet met een standaard openingskoor. Deel 1 klinkt bijna als een mini Mattheus Passion. De tenor is er de evangelist. De bas de 'vox Christi'. En het koor representeert de leerlingen. De muziek volgt de Bijbeltekst.

Jesus nam zu sich die Zwölfe und sprach:

Sehet, wir gehn hinauf nach Jerusalem, und es wird alles vollendet werden, das geschrieben ist von der Menschen Sohn.

Om de vaart er in te houden, slaat Bach vervolgens over wát er precies over de Mensenzoon geschreven is: Dat hij zal lijden en sterven, en op de derde dag opstaan.

In het evangelie is dit al de derde keer, dat Jezus over zijn komende lijden en sterven spreekt. En toch begrijpen de leerlingen niet, wat hij zegt. Het gaat er bij hen niet in. Zij kennen hun leermeester als iemand, die met zoveel gezag kan spreken, dat iedereen ervan onder de indruk is. Als iemand met zoveel geestkracht, dat hij mensen kan bevrijden van wat hen ziek maakt en bang. Een man Gods als hij kán voor hun gevoel niet lijden en sterven! En dat hóór je in het slot van deel 1. Het koor van de leerlingen is daar één en al onbegrip en verwarring.

Sie aber vernahmen des keines und wussten nicht, was das gesaget war.

De verhaallijn van de volgende delen van de cantate is op deze mini Passion gebouwd. In de aria van de alt, het recitatief van de bas en de aria van de tenor komt er een ik-persoon aan het woord. Een leerling. De gelovige ziel. U en ik zouden het kunnen zijn. Deze ik-persoon bidt dat hij z'n weerstand overwint tegen het lijden dat bij het volgen van Jezus hoort. Gaandeweg de cantate groeit hij toe naar overgave. En die overgave, dat zou je niet verwachten, maar die heeft iets lichts. Het heeft iets van dansen. Want dansen, dat is ook een vorm van overgave. Je láát je leiden, als je danst. Door de muziek, of je partner. Deel 4 heeft dan ook de driekwartsmaat van een menuet. En in het laatste deel hangen de strijkers zelfs om zo te zeggen slingers op tussen de noten van het koor, zo lichtvoetig is het slot.

Voor u en mij is dan natuurlijk de vraag: Hoe doet deze ik-persoon dat? Hoe legt hij het weggetje af, van onbegrip over en weerstand tegen het lijden van Jezus en wie hem volgen, naar acceptatie? En hoe kan je hem daarin niet alleen muzikaal, maar ook inhoudelijk volgen, terwijl je luistert naar de cantate? Deze week las ik ergens, dat wij leven in een zogenaamd ‘palliatieve maatschappij’. Lijden en pijn mogen er niet zijn. Ja, wel éven. Maar niet te lang. Je moet ze bestrijden, met àlle middelen die je hebt. Je moet je ervoor laten behandelen. Naar de psycholoog of psychiater. Met gesprekken of pillen. Iemand die na een jaar nog stuk is van een ingrijpend verlies kan op onbegrip rekenen. Tegen die tijd moet je het toch ‘een plaatsje hebben gegeven’. Je moet er sterker uitkomen! Het lijden van Jezus en zijn volgelingen, dat de mensheid de eeuwen door voor ogen gesteld wordt, *zieht uns darum* normaal gesproken vandaag *nicht an*, om in de taal van de cantate te spreken.

Maar nu zou het wel eens kunnen dat het juist aan het einde van deze week in februari 2024 wél een beetje te begrijpen is, dat Jezus zegt: Ik móet lijden en sterven. En dat het ook kan inspireren. Want dit is de week, waarin er overal in de media is stil gestaan bij de dood van Navalny. En er is een parallel, tussen zijn verhaal en dat van Jezus. Na de eerste aanslag op zijn leven kòn Navalny voor zijn gevoel niet veilig in Duitsland blijven. Hij móest terug naar zijn volk, naar Rusland. Hij móest naar Moskou, het centrum van de macht. Ook al wist hij dat hij dit met zijn leven zou bekopen. Het was indrukwekkend, om de beelden nog eens te zien, van hoe hij destijds in het vliegtuig stapte, naar Poetin toe. Ik herinner me dat ik toen dacht: Doe dit toch niet! Waarom zou je de dood opzoeken! Nu kon ik het ergens begrijpen. En ik denk dat iedereen gemerkt heeft dat hij er ook verschil mee heeft gemaakt. Hij heeft Poetin ontmaskerd. De waarheid aan het licht gebracht. En hij heeft mensen over de hele wereld geïnspireerd. Ook al was hij gevangen, op de beelden van zijn laatste levensdag toonde hij zich vrij. Humorvol. Hij danste als het ware, gedragen als hij werd door zijn missie.

Navalny was natuurlijk geen Messias. Hij had politieke doelen. Jezus stelde Gods Koninkrijk hier en nu present, door zijn leven in de Geest. Maar het actuele verhaal van Navalny helpt dit jaar wel bij het meegaan op het weggetje van de cantate, van onbegrip over en weerstand tegen het lijden dat hoort bij trouw aan waar je in gelooft, naar overgave. Pijn hoort bij het leven, als je het liefhebt en als je ergens voor gáát. Dat zie je aan hem. Dat zie je aan Jezus. Pijn hóórt bij het leven, als je het liefhebt, en ergens in gelóóft.

Onze Vader

Luthers avondgebed

HEER, blijf bij ons,
want het is avond en de nacht zal komen.
Blijf bij ons en bij uw ganse kerk
aan de avond van de dag,
aan de avond van het leven,
aan de avond van de wereld.
Blijf bij ons met uw genade en goedheid,
met uw troost en zegen,
met uw woord en sacrament.
Blijf bij ons wanneer over ons komt
de nacht van beproeving en van angst,
de nacht van twijfel en aanvechting,
de nacht van de strenge, bittere dood.
Blijf bij ons in leven en in sterven,
in tijd en eeuwigheid.

Wij bidden
dat wij ook
bij U blijven,
straks als we
naar huis gaan
om t egenieten
van de rust
van de zondagavond,
en morgen
als de dag
weer begint
en we onze taken
op ons nemen.
Dat we ons dan
niet laten meeslepen
door al het rennen
en vliegen
om ons heen
van mensen
die hun best doen
om te presteren.
Dat we ook stilstaan
bij wat er al is,
de goedheid
van kleine dingen
die U ons geeft.
Dat wij ook
bij U blijven,
zo bidden wij...

Wij bidden
voor de mensen
in Oekraïne
die lijden
onder de oorlog
die nu al
twee jaar duurt,
èn voor de mensen
in Rusland
van wie de hoop
op verandering
vervlogen lijkt
met de dood van
Navalny.
Dat deze mensen
bij elkaar blijven
in het donkere dal
waar zij door gaan
en dat wij
in de kleine dingen
die we op afstand
voor hen
kunnen doen
bij hen blijven.
Dat U zo
door mensen heen
bij hen blijft,
het lijden meedraagt.

Wij bidden
voor mensen
die Jezus vandaag
volgen
op zijn weg
naar Jeruzalem
door zich
kosten noch moeite
te besparen
voor een groter ideaal
dan hun eigen
levensgeluk.
Dat zij zich
in hun toewijding
aan iets groters
gedragen weten,
dat hun last
licht is, met U.
En wij bidden
voor wie
zich herkennen
in Jezus' lijden
door een moeilijk
persoonlijk lot.
Voor wie ziek zijn
naar lichaam
of geest,
voor wie rouwen
om een verlies.
Mag het te dragen
zijn,
met ons, met U
door JCoH, Amen

